

LAPIN METSÄMUSEON MAISEMASUUNNITELMA

Meir Daniel

Opinnäytetyö

Metsätalouden koulutus
Metsätalousinsinööri (AMK)

2022

Metsätalouden koulutusohjelma
Metsätalousinsinööri (AMK)

Tekijä	Daniel Meir	Vuosi	2022
Ohjaaja	Jussi Soppela		
Toimeksiantaja	Lapin Metsämuseoyhdistys ry		
Työn nimi	Lapin Metsämuseon maisemasuunnitelma		
Sivumäärä	38		

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä maisema- ja ympäristösuunnitelma Lapin Metsämuseon kiinteistölle Lapin Metsämuseoyhdistys ry:n hallituksen tilauksesta. Toimeksiannon tarkoitus oli uudistaa Metsämuseon ulkoista ilmettä ja toimivuutta sekä luoda Metsämuseon kiinteistöalueelle täysin toimiva maisema- ja ympäristösuunnitelma, joka voidaan toteuttaa tulevina vuosina.

Opinnäytetyössä perehdyttiin Lapin Metsämuseon maisemallisen rakenteen ja näkyvyyden parantamiseen, museokokonaisuuden toimivuuteen ja Metsämuseon historiaan. Lapin Metsämuseoyhdistys ry:llä oli maiseman parantamiseksi omia toimenpide-ehdotuksia, joiden pohjalta maisema- ja ympäristösuunnittelutyö sai alkunsa. Suunnitelman tekemiseen käytetyt menetelmät olivat pääsääntöisesti maastossa suoritettavat kartoitus-, mittaus- ja valokuvaustyöt sekä tietokoneella tehty suunnittelutyö. Työn edetessä pidin yhteyttä Metsämuseon ohjaajaan ja sitä kautta sain tarkennuksia toimenpidetoiveisiin.

Maisema- ja ympäristösuunnittelussa olevien isompien toimenpiteiden kohdalla voi ilmetä ongelmia toteuttamisessa budjetin ja rajoituksen kannalta. Opinnäytetyön tarkoituksena on myös vastata näihin ongelmiin ja kehittämiskohteiden haasteisiin parhaan mahdollisen tavan mukaan. Suunnitelmassa on toimenpide-ehdotuksia erilaisilla vaihtoehdoilla joustavuuden takia. Maisema- ja ympäristösuunnitelman tekeminen onnistui hyvin ja Lapin Metsämuseo sai itselleen toimivan sekä käytännöllisen suunnitelman, jonka toteuttaminen voidaan jakaa pidemmälle aikavälille.

Tärkeimmät toteutettavat toimenpiteet maisema- ja ympäristösuunnittelussa ovat rantapalstan harvennukset Salmijärven rannassa, uittokaluston uudelleen sijoittaminen, museokaluston kokoaminen esittelykentälle, QR-koodiopastaulujen suunnittelu sekä nuotiopaikkojen rakentaminen. Harvennukset Salmijärven rannassa ovat toimenpiteinä ensimmäiset, ja ne käynnistävät maisema- ja ympäristösuunnitelman toteuttamisen.

Forestry
Forestry Engineer

Author	Daniel Meir	Year	2022
Supervisor	Jussi Soppela		
Commissioned by	Lapland Forest Museum Association		
Subject of thesis	Landscape design of Lapland Forest Museum		
Number of pages	38		

The purpose of the thesis was to make a landscape and environmental plan for Lapland Forest Museum's property on the order of the board of the Lapland Forest Museum Association. The purpose of the assignment was to renew the external look and function of the Forest Museum and to create a fully functional landscape and environmental plan for the Forest Museum's property area, which can be implemented in the coming years.

The thesis focused on improving the landscape structure and visibility of Lapland Forest Museum, the functionality of the museum complex and the history of the Forest Museum. Lapland Forest Museum Association had its own proposals for measures to improve the landscape, on the basis of these proposals the landscape and environmental planning work began. The methods used to make the plan were mainly mapping, measurement and photography work carried out in the field, as well as computer-aided design work. As the work progressed, the author was in touch with the director of the Forest Museum, and clarification of the wishes for actions were received.

In the case of larger measures in landscape and environmental planning, there may be problems with implementation in terms of budget and constraint. The purpose of the thesis is also to respond to these problems and the challenges of development targets in the best possible way. The plan includes proposals for measures with different options due to flexibility. The landscape and environment plan were made well, and the Lapland Forest Museum got a workable and practical plan, the implementation of which can be spread over a longer period.

The most important measures to be taken in landscape and environmental planning are the thinning of the shoreline on the shores of Lake Salmijärvi, the relocation of floating equipment, the assembly of museum equipment for the demonstration field, the design of QR code signposts and the construction of campfire sites. The thinning on the shores of Lake Salmijärvi is one of the first measures to be taken, and they will start implementing the landscape and environmental plan.

Key words

Landscape design, forest museum, museum

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TAAJAMAMETSIEN MAISEMASUUNNITTELU JA HOITO	7
2.1	Maiseman määritelmä.....	7
2.2	Maiseman hoito	8
2.3	Maisemasuunnittelu	9
2.4	Taajamametsien suunnittelu ja hoito	10
2.5	Taajamametsiä koskeva lainsäädäntö	11
3	LAPIN METSÄMUSEO	13
3.1	Historia.....	13
3.2	Kiinteistö ja kaavoitus	16
4	TYÖN TOTEUTUS	18
4.1	Alkutoimenpiteet	18
4.2	Yhteydenpito toimeksiantajan kanssa.....	18
4.3	Maastotyöt	19
4.4	Maisema- ja ympäristösuunnitelman tekeminen	20
5	TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	21
5.1	Harvennukset.....	21
5.2	Pitkospuureitit	21
5.3	Piilolaavu	24
5.4	Museokaluston esittelykenttä	27
5.5	Uittokalusto ja sen sijoittelu.....	28
5.6	Nuotiopaikat.....	31
5.7	QR-koodiopastaulut	32
5.8	Korjattavat kohteet	33
5.9	Maisema- ja ympäristösuunnitelman toteuttaminen	34
6	POHDINTA	36
	LÄHTEET	38

1 JOHDANTO

Suomen metsäalan historia pitää sisällään lukemattomia tarinoita rohkeista miehistä ja naisista, jotka ovat vieneet metsäalan kehitystä eteenpäin ja luoneet sille lujat juuret kansan historiaan. Metsiä alettiin käyttämään kaupallisesti Lapissa 1700-luvun loppupuolella, kun ensimmäiset vesisahat rakennettiin. Vesisahoilla tuolloin toiminta oli vielä pienimuotoista, mutta 1800-luvulla puun kysyntä kasvoi ja Suomesta alettiin toimittamaan puuta Eurooppaan. (Lapin Metsämuseo 2019.)

Lapin laajat lähes tulkoon koskemattomat tukkimetsät saivat huomion puun kysynnän nousussa, sillä Etelä- ja Keski-Suomessa oli vuosisatojen ajan kaskettu metsää pelloiksi, joten puuvarat olivat vähentyneet paljon. Sahojen perustaminen Lappiin toi mukanaan vaurautta ihmisille ja Lapin väkiluku kasvoi, kun metsätöihin tulleet ihmiset jäivät asumaan ympäröiviin maakuntiin. Tämä metsäalan historia on arvokasta, joten sen olemassaoloa täytyy vaalia sekä pitää yllä, Lapin Metsämuseo on olemassa juuri tämän historian ja tarinoiden kertomisen vuoksi. (Lapin Metsämuseo 2019.)

Opinnäytetyön aiheeksi minulla valikoitui Lapin Metsämuseolle tehtävä maisema- ja ympäristösuunnittelu. Aihe herätti minussa mielenkiintoa, koska olen kiinnostunut tekemään maisemasuunnitteluita ja haluan oppia tekemään niitä erilaisissa ympäristöissä. Olen käynyt opinnoissani maisemasuunnittelukurssin, jossa opin perusteet ja tein toimivan suunnitelman. Opinnäytetyön aihe poikkeaa perinteisestä maisemasuunnittelusta metsätaloudessa, koska se tehdään Metsämuseolle. Metsämuseon olemassaolon merkitys on tärkeää, sillä se pitää yllä tietoa metsäalan historiasta ja toimii näin opettavaisena museona jälkipolville. Metsäalan historia on Suomessa yli satavuotinen ja monivaiheinen. Metsämuseo tarjoaa hyvän kuvan kävijälle siitä, millainen tämä taival on ollut.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tehdä Lapin Metsämuseoyhdistys ry:lle toteutettava maisemasuunnitelma, jossa pääpainona on Metsämuseon maiseman avartaminen harvennuksilla ja museokaluston esittelyn sekä yleisen viihtyvyyden parantaminen. Metsämuseon olemassaolo ja metsäalan historia Lapissa tulisi opinnäytetyön vaikutuksen kautta paremmin ihmisille näkyviin ja antaisi heille

mieleenpainuvamman kokemuksen. Maisema- ja ympäristösuunnitelman tavoitteena on luoda toimiva ja käytännöllinen suunnitelma Lapin Metsämuseon kiinteistön alueelle, joka avaisi näkyvyyttä Salmijärvelle sekä tekisi Metsämuseosta toimivamman kokonaisuuden.

2 TAAJAMAMETSIEN MAISEMASUUNNITTELU JA HOITO

2.1 Maiseman määritelmä

Sanaa maisema käytetään hyvin monessa merkityksessä. Arkisessa kielenkäytössä ja eri tieteenaloilla maisemalla saatetaan tarkoittaa eri asioita. Nykysuomen sanakirjan mukaan maisema on jokin maanpinnan osa, joka on katsojalle näkyvänä kokonaisuutena havaittavissa näköala tai luonnon näkymä. Arkikielenkäytössä maisemalla tarkoitetaan siis näköaistilla havaittavaa ympäristöä, usein kauempana näkyvää maisemaa. (Karjalainen 2001,161.)

Jokainen tieteenala voi laatia maisemalle oman määritelmänsä. Maisemaekologiassa maisemalla tarkoitetaan ihmisen koko fyysistä ympäristöä, ei vain visuaalista ympäristöä. Näin maisemaekologia tutkii syvemmin määritelmää erilaisista ekosysteemeistä käsin heterogeenistä maa-alueen rakennetta, sen toimintaa ja muuttumista ympäristössä. (Karjalainen 2001,161.)

Myös maisemasuunnittelussa ja maisema-arkkitehtuurissa maisemaa tarkastellaan osittain biologian ja osittain kulttuurin näkökulmasta. Maisemalla tarkoitetaan ympäristökokonaisuutta, joka on geomorfologisen, ekologisen sekä kulttuurihistoriallisen kehityksen tulos. Maisemakäsite voidaan jakaa maiseman fyysiseen rakenteeseen, visuaaliseen maisemaan ja ihmisen maisemamielikuvaan. (Karjalainen 2001, 161.)

Maisema muodostuu siitä mitä luonnossa näkee, elolliset ja elottomat ympäristötekijät: kasvillisuus, vesistöt, maaperä ja kalliot muodostavat kuvan maisemasta katsojan silmiin. Maisemat jaetaan pääsääntöisesti kulttuurimaisemiin ja luonnonmaisemiin. Kulttuurimaisemat ovat ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksessa syntyneitä maisemia, kun taas luonnonmaisemat ovat luonnon omien elementtien ja prosessien luomia maisemia. Kaupunkimaisema syntyy täysin ihmisen työskentelyn tuloksena, mutta luonto on osana tätä maisemakokonaisuutta. (Häggman 2005, 91.)

2.2 Maiseman hoito

Suomalainen maisema on metsäinen ja elävä. Laajat metsäalueet pitävät sisälleen vaihtelevuutta luonnonmukaisten metsien, vesistöjen, kulttuurimaisemien ja taajaman välillä. Elinvoimaa alueelle tuo hyvin hoidettu maisema, jossa luonnonmukaisuus kulkee käsi kädessä ihmisen toiminnan kanssa. Maisemanhoidossa yleisenä tavoitteena on säilyttää viihtyvyys ja sopusointu kaukomaiseman ja lähimaiseman kanssa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2022.)

Maisemanhoidon merkitys on katsojan silmissä ja hoidosta tulevan tuoton määrässä. Voidaan siis miettiä, millaisia toimenpiteitä tekee kyseiselle metsäkuviolle ja onko kyseessä kaukomaisema vai lähimaisema. Uudistushakkuut tekevät suurimman muutoksen maisemaan ja se voi aiheuttaa aluksi kielteistä ensireaktiota tehdystä työstä. Uudistushakkuukohteilla maiseman muutosta voidaan lieventää kuvion rajauksilla, hakkaamattomilla välialueilla sekä säästöpuiden sijoittamisella, jotka katkovat uudistushakkuun avointa maisemaa tietyistä suunnista tarkastellessa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2022.)

Metsänkäsittelyn sovittaminen maisemaan on tärkeää kokonaisuuden kannalta. Maisemasta ajatellaan usein, että kauneusmieltymykset ovat henkilökohtaisia, mutta se mikä itselle miellyttää silmää, voi toiselle olla visuaalisesti epämiellyttävää. Kun kyseessä on oma tai yhteinen metsämaisema, täytyy ottaa huomioon kaikkien mieltymykset siitä, mitä maiseman huomioon ottaminen metsienkäsitelystä tarkoittaa. Maisema usein koetaan kauniina, kun sen muodot, mittakaavat ja yksityiskohdat ovat sopusoinnussa keskenään yhtenäisenä kokonaisuutena. Toisaalta se voidaan kokea rumana, jos maisema on rikkonainen ja sekava, eikä yhtenäisyyttä ole lainkaan. (Komulainen 2012a, 19–20.)

Metsämaiseman hoidon toimenpiteinä ovat hakkuut, harvennukset, puiden hoito ja uusien taimien istuttaminen, jolla luodaan uutta maisemaa uusille sukupolville. Kulttuurimaisema sisältää metsäreunavyöhykkeitä, yksittäispuita, puuryhmiä, metsäsaarekkeita ja metsäalueita, jotka ovat maisemallisesti herkkiä alueita. Niiden hoito herättää katsojassa usein huomiota, sillä toimenpiteet pistävät silmään metsäsaarekkeiden ollessa keskellä peltoa tai hakkuun ulottuessa järven rantaan saakka. (Komulainen 2012a, 18–19.)

Maisemanhoidon tarve ja mahdollisuudet toimenpiteille määrittyvät täysin kohteen mukaan. Maisemahoidon arvo täytyy määritellä kohteen näkyvyyden, käyttöpaineen ja kiinnostavuuden perusteella. Maisemanhoidon erityiskohteita ovat virkistysalueiden ja retkeilyreitistöjen ympärillä olevat talousmetsät. Yleis- ja asemakaava-alueilla maisemanhoidon merkitys kasvaa, sillä kyseessä on asumus-alueita- ja kaava- alueen metsänkäsittelyyn voi liittyä vaatimuksia. Toimenpiteitä suunniteltaessa täytyy hakea kunnan viranomaisen myöntämä maisematyöluupa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2022.)

2.3 Maisemasuunnittelu

Maisemasuunnittelussa edetään laajamittaisesta kaukomaisemasta lähimaisemaa kohti, jolloin suunnittelu on yksityiskohtaisempaa. Hyvä suunnittelu luo lujan pohjan ja visuaalisen laadun pitkälle tähtäimelle. Maisemasuunnittelussa on otettava huomioon mittakaava, maiseman linjat, yhtenäisyys ja monimuotoisuus. Metsäalueiden muoto, reunat, avoimet tilat ja yksityiskohdat vaikuttavat maisemaan ja tekevät suunnittelusta monipuolista. Maisemasuunnittelu ja hakkuiden suunnittelu kulkevat käsikädessä, sillä maisemasuunnittelu perustuu hakkuisiin ja metsien hoitoon. Hakkuissa otetaan huomioon maisema mahdollisimman hyvin ja näin tehdään maisemasuunnittelua. (Komulainen 2012a, 56–57, 222.)

Metsäaluetta tarkastellaan ensin osana maiseman kokonaisuutta, kun hakkuukuvia aletaan sijoittamaan maisemaan, suunnitellaan eteneminen tärkeysjärjestyksessä suuremmasta kokonaisuudesta yksityiskohtiin: metsän uudistamistarve, maanomistusrajat, näkyvyys, mittakaava, maiseman linjat, muoto, puulajivalinta ja leimikon yksityiskohdat. Metsän näkyvyyttä ja laaja-alaista kokonaisuutta tarkastellaan kaukomaiseman kautta, joka kattaa maisemanäkyvyyden 100–200 metriin ja pienialaisempaa kokonaisuutta lähimaisemassa, jonka kattavuus on 2–100 metriä. (Komulainen 2012a, 56–57, 222.)

Uudistusalan muotoilu ja puulajin valinta kaukomaisemassa on otettava huomioon lakialueilla, sillä näiden visuaalinen vaikutus maisemassa on merkittävä. Laaja näkymä pääsee parhaiten oikeuksiinsa, kun sitä tarkastellaan lähimaiseman perspektiivistä puiden välistä, sillä lähimaisema on kaukomaisemassa etu-

alana. Metsämaiseman tarkoitus on kätkeä sisälleen jännittäviä kohteita, esimerkiksi kallionjyrkänkaita, jotka näkyvät puiden runkojen välistä ja houkuttelevat kuljijan menemään lähemmäs ja tutkimaan kohdetta. Kaukaa kohoavia merkittäviä puuyksilöitä pidetään kauko- ja lähimaisemassa maamerkkeinä, sillä ne opastavat metsässä liikkujaa. Maiseman tärkeimpiä tekijöitä ovat muoto, herkkyys ja vaihtelu, jossa muodolla tarkoitetaan metsikkökuvioiden maaston muotojen myötäilyä ja sulavuutta rajoittua viereisiin kuvioihin. (Kiuru 2007, 196.)

Luonnon omat muodot ovat kaarevia, sillä ne myötäilevät maaston korkeuseroja ja sulautuvat yhteen saumattomasti. Maiseman herkkyys näkyy lakimetsissä, reunavyöhykkeissä, rantamaisemissa ja asutusten lähellä sijaitsevissa metsissä. Metsien herkkyys tuo vaihtelua ja vastakohtaisuutta maisemalle ja näin tuo esiin sen erityispiirteitä. Metsänhoidon ja maisemasuunnittelun avulla voidaan korostaa avoimen ja suljetun tilan vaihtelua lähi- ja kaukomaisemassa ja näin tehdä kokonaisuudesta monipuolista ja toimivaa. (Kiuru 2007, 196.)

2.4 Taajamametsien suunnittelu ja hoito

Taajamametsät ovat jäänteitä yhtenäisestä metsästä, joka on pirstoutunut rakentamisen seurauksena pienempiin osiin. Taajamametsät ovat pienimmillään alle hehtaarin kokoisia metsätilkkuja asutusten keskuudessa. Suurin metsänomistajataho taajama-alueella on kunta, joten kunnalla on suurin vastuu metsien hoidosta. Taajamametsien pirstoutuminen lisääntyy kaupungin kasvaessa ja rakennusten lisääntyessä. Tämä aiheuttaa jäävän metsäalueen puustolle suuren paineen, kun kasvuolosuhteet muuttuvat. Rakentaminen muuttaa vedenpinnan korkeutta ja näin ollen voi vaurioittaa puiden runkoa ja juuristoa. (Hamberg & Löfström 2012, 10–12.)

Metsät muodostavat taajaman reunoille kaukomaiseman, joka näkyy liikenneväyliltä ja asunnoista. Tärkeimpänä vaikuttajana taajamien metsissä on lähimaisema, joka luo viihtyvyyden ja ympäristön, missä metsä on havaittavissa aistein ääni-, tunto- ja tuoksumaiseman kokemuksina. Lähimaisema taajamassa koostuu eri puulajeista, niiden tiheydestä, ikärakenteesta ja ympäröivästä kenttäker-

roksesta. Osassa taajamaa on luontaisesti kasvavaa metsää, jonka tilarakennetta voidaan muokata haluttuun suuntaan metsänhoidolla. (Komulainen 2012b, 26–27.)

Taajamametsien suunnittelussa maisema on hyvä ottaa huomioon heti alkuvaiheessa. Taajamassa asuvien ihmisten mielipiteitä on hyvä kuunnella ja järjestää asukaskyselyitä, jotta asukkaat voivat vaikuttaa oman kotialueensa kehittämiseen. Suunnittelun ja asukaskyselyn avulla selkeytetään tarvetta ja toimenpiteiden yhteensovittamista osana kokonaisuutta. Näiden toimenpiteiden avulla kartoitetaan ja otetaan huomioon näköalakohteet, historialliset paikat, arvokkaat avoimet alat, metsänreunat ja mäkien lakisiluettit. (Komulainen 2012b, 30–31.)

Taajamamaisemaan kohdistuvien toimenpiteiden suunnittelussa lähdetään liikkeelle maisemarakenteesta eli alueen kallioperästä, maaperästä, pienilmastosta ja alueen vesitaloudesta. Suunnittelussa otetaan huomioon maiseman visuaalinen herkkyys kulkuväylien ja asutusten suunnasta tulleiden kuormitusten vuoksi eli kartoitetaan toimenpiteille herkäät ja kestävät alueet. Näin turvataan toimenpi-dealueen visuaalinen herkkyys. Maastokäynnit ovat tarpeellisia jokaisessa maisemasuunnittelutyössä, koska niiden kautta luodaan analyysi maiseman visuaalisesta toimivuudesta. (Komulainen 2012b, 30–32.)

Yksityiskohtaisia kohteita ovat maiseman näkymät eri suunnista, arvokkaat puuryhmät ja maisemapuut. Näille kohteille laaditaan hoitosuunnitelma tulevien vuosien varalle, jotta maisema pysyy elinvoimaisena ja siistinä. Asutuksen yhteydessä olevat metsät ovat jokapäiväisen tarkastelun alla alueen asukkailla ja näin keräävät huomiota enemmän kuin taajaman ulkopuolella olevat metsät. Taajamametsien suunnittelua voisi sen takia sanoa tarkemmaksi, sillä asutusta rajavat metsäiset mäet ja reunametsät ovat osa jokapäiväistä kotimaisemaa isoille väkiluvuille. (Komulainen 2012b, 26–28.)

2.5 Taajamametsiä koskeva lainsäädäntö

Taajamametsien hoitoon ja käyttöön pätevät samat lait kuin muunkin metsän käyttöön, sillä taajamametsän käsitettä ei ole erikseen määritelty laissa, vaan se kuuluu yleisesti metsienkäytön lain piiriin. Maankäyttö- ja rakennuslaki, metsälaki, luonnonsuojelulaki ja kuntien ympäristönsuojelulaki ovat tärkeimpiä, ja ne

täytyy ottaa huomioon, kun on tekemässä toimenpiteitä kaava-alueella. (Tenhola 2012, 44–45.)

Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteena on ohjata alueiden käyttöä niin, että turvataan kestävän kehityksen mahdollisuudet hyvän elinympäristön, ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen toimivuuden kautta. Yleiskaava ohjaa yleispiirteisesti taajama-alueen maankäyttöä ja rakentamista alueella. Viheralueille voidaan laatia lisäksi teemakohtaisia kaavoja, jotka sisältävät virkistystä ja luonnon elinvoimaisuuden ylläpitoa ohjaavia kaavoituksia, jotka auttavat maisemasuunnittelun tekemisessä. (Tenhola 2012, 44–45.)

Taajamametsäalueella toimittaessa täytyy ottaa huomioon kaava-alueeseen liittyvät määräykset, jotka voivat rajoittaa metsänkäyttöoikeutta. Määräykset kategoriaituvat kolmeen eri luokkaan suunnittelumääräyksissä, rakentamismääräyksiin ja suojelumääräyksiin. Suojelumääräykset annetaan maiseman luonnonarvojen, rakennetun ympäristön ja kulttuurihistoriallisten arvojen suojelemiseksi. Maisematyöluva vaaditaan yleiskaava-alueella, jos voimassa on toimenpiderajoitus. Taajamametsissä maisematyöluvan tarve on hyvä selvittää kunnalta, sillä sijainti asutusten lähellä ja asukkaiden toiveet lähiympäristöstä saattavat vaikuttaa toimenpiteiden toteuttamiseen. Maisematyöluva haetaan kirjallisesti kunnalta, joka on voimassa kolme vuotta. (Tenhola 2012, 44–47.)

Metsälaki suojaa taajamametsien etuja sen kestävän hoidon ja käytön turvaamiseksi. Lakiin sisältyy säädöksiä hakkuista, uudistamisesta ja metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisesta. (Tenhola 2012, 48–49.)

3 LAPIN METSÄMUSEO

3.1 Historia

Lapin Metsämuseoyhdistys ry:n omistuksessa oleva Lapin Metsämuseo sijaitsee noin viisi kilometriä Rovaniemen keskustasta etelään päin Pöykkölässä. Kiinteistö on kokonaisuudessaan noin neljä hehtaarin kokoinen ja sitä on alettu täyttämään museomateriaaleilla, savotta-ajan rakennuksilla ja uittoaajan kalustolla 1960-luvulta lähtien. Metsähistoriaan liittyviä rakennelmia ja rakennuksia on siirretty eri puolilta Lappia museoalueelle turvaan ja näin kertomaan metsäalan historiaa. Vanhimmat rakennukset ovat 1900-luvun alusta ja uusimmat 1950-luvulta. (Lapin Metsämuseo 2019.)

Lapin Metsämuseon museotoiminta alkoi vuonna 1963 kun vuonna 1904 rakennettu Koivun uittopirtti (Kuvio 1) siirrettiin ensimmäisenä museoalueen kiinteistölle. Vuosina 1965–1966 pystytettiin museoalueelle uittokokonaisuutta täydentämään venekatos ja höyrylaiva Uitto 6 (Kuvio 2) sijoitettiin omalle paikalle Salmijärven rantaan vuonna 1967. Kemi-yhtiön ponttoonivarppaaja Uitto33 (Kuvio 2) tuotiin vuonna 1968 pitämään seuraava Uitto 6:lle. (Lapin Metsämuseo 2019.)

Kuvio 1. Koivun uittopirtti

Museoalueelle siirrettiin vuosina 1968–69 Kemi-yhtiön savusauna, joka on 1940-luvulta peräisin sekä 1900-luvun kämppääsumisesta kertova Ajomiesten kämppä (Kuvio 3). Metsämuseon rakentumisen nousevassa alkutaipaleessa museo sai paljon historiallisia rakennuksia talteen, jotka vielä tänäkin päivänä ovat museossa esillä. Vuonna 1969 museolle siirrettiin 1920-luvulta peräisin oleva Savukosken Värriöjoen savotan kauppamakasiini ja 1940-luvun hevostalli. Sandbergin savotasta peräisin oleva veturi ja lahjoituksina tulleet metsätyökoneet olivat iso lisäys museon materiaaleihin 1970-luvulla. (Lapin Metsämuseo 2019.)

Kuvio 2. Höyrylaiva Uitto 6 (vasemmalla) ja Ponttoonivarppaaja Uitto 33 (oikealla)

Vuosi 1970 oli, merkittävä sillä Lapin Metsämuseo sai isoja lahjoituksia ja niiden kautta kokonaiskuva metsäalan historiasta alkoi muotoutua näkyväksi kokonaisuudeksi. Luiron pirtin (Kuvio 3) siirto oli yksi isoimmista ja miesmäärää vaativimmista operaatioista, johon osallistuivat apuna Metsähallitus ja Veitsiluoto Oy. Rakennuksen pystyttäminen oli kokonaisuudessaan kahden vuoden projekti mihin apua Metsämuseoyhdistys sai yhdistyksessä mukana olleilta ammattilaismiehiltä ja paikallisilta metsäyhtiöiltä. (Lapin Metsämuseo 2019.)

Kuvio 3. Ajomiesten kämpä (vasemmalla) ja Luiron pirtti (oikealla)

Museotoiminta alkoi 1980-luvun lopussa vähitellen vakiintua ja viimeiset rakennukset, kuten metsäteknikon virkatalo, Ahmakuusikon kämpä ja Uittomakasiini (Kuvio 4) saivat paikkansa museoalueelta (Lapin Metsämuseo 2019.)

Kuvio 4. Ahmakuusikon kämpä (vasemmalla) ja Uittomakasiini (oikealla)

Hevosvetoisille työvälineille rakennettiin Ajokaluvarasto (Kuvio 5) vuonna 1973 ja Ahmakuusikon kämpppä tuotiin Hirvaalta vuonna 1986. Viimeisten museorakennusten siirtämisen jälkeen Lapin metsämuseosta tuli ainutlaatuinen vierailukohde metsäalaa ja sen historiaan kiinnostuneille. (Lapin Metsämuseo 2019.)

Kuvio 5. Ajokaluvarasto

3.2 Kiinteistö ja kaavoitus

Lapin Metsämuseon kiinteistöalue kuuluu Rovaniemen yleiskaavaan, jossa se määritellään kaavamerkein PY/s. Tämä tarkoittaa julkisten palvelujen ja hallinnon aluetta, jolla ympäristö on säilytettävä. Yleiskaava on vuodelta 2015, joka löytyy Rovaniemen kaupungin sivuilta kohdasta voimassa olevat yleiskaavat. (Rovaniemen kaupunki 2015.)

Maisema- ja ympäristösuunnittelussa oleva alue käsittää sisälleen kolmen eri kiinteistön omistamaa kiinteistöä (Kuvio 6). Nämä kiinteistöt ovat Metsämuseon kiinteistö, Rovaniemen kaupungin kiinteistö ja Kemijoen vesiensuojelu Ry:n kiinteistö.

Kuvio 6. Kiinteistöjen aluerajaus ja nimet

4 TYÖN TOTEUTUS

4.1 Alkutoimenpiteet

Maisemasuunnitelman tekeminen aloitettiin tutustumalla Lapin Metsämuseoon yhdessä Lapin Metsämuseoyhdistys ry:n yhteyshenkilön/ohjaajan kanssa. Samalla pidettiin palaveri Metsämuseon tiloissa Lapin Metsämuseoyhdistys ry:n jäsenten kanssa. Palaverissa käytiin läpi Lapin Metsämuseon historiaa, itse maisemasuunnittelun kohteena olevaa aluetta, yhdistyksen toiveita ja ajatuksia, siitä mitä hallitus toivoo maisemasuunnittelulta.

Kävimme läpi jo olleita ideoita museon ilmeen muuttamisesta ja samalla ideoimme uusia. Maisemasuunnittelun toimeksianto käytiin läpi ja minulle annettiin tehtäväksi laatia Powerpoint esitys, missä esittelen idean suunnitelmastani ja näin ollen selvennän yhdistykselle, että olemme samalla linjalla toimeksiannon kanssa. Tämä palaveri selvensi toimeksiannon tarkoituksen ja maisemasuunnitelman ideointi alkoi. Esitin idea suunnitelmani Lapin Metsämuseoyhdistys ry:n etäkokouksessa ja sain luvan maisemasuunnitelman tekemiselle.

4.2 Yhteydenpito toimeksiantajan kanssa

Lapin Metsämuseon toimeksiantajan ja ohjaajan kanssa yhteydenpito oli sujuvaa sekä yhteistyö toimivaa. Järjestimme tapaamisia Metsämuseolla ja kävimme läpi suunnitelman tekemistä. Pidimme yhteyttä puhelimitse tekstiviesteillä sekä soittamalla.

Maisema- ja ympäristösuunnitelmaa tehdessäni lähetin toimeksiantajalle kesken-eräisen version nähtäväksi, jotta toimeksiantaja näkee, miten olen työtä tehnyt. Lapin Metsämuseon yhteyshenkilöt kommentoivat siihen asti tehtyä työtä antaen palautetta ja tarkennuksia haluttuihin toimenpiteisiin. Sain positiivista sekä rakentavaa palautetta hyvin tehdystä suunnitelmasta, ja siitä oli hyvä jatkaa työn tekemistä.

4.3 Maastotyöt

Maastotöiden tekeminen aloitettiin mahdollisimman nopeasti, jotta lumi ei ehtisi sataa maahan. Marraskuussa maastotöiden tekemisessä oli päiväselään aikaraja, sillä pimeys tulee nopeasti. Lapin Metsämuseon alueelle en saanut mennä itsekseni tekemään maastotöitä, vaan Metsämuseon puolelta oleva ohjaaja oli mukana. Aikataulujen sopiminen ja mahdolliset maastotöiden tekemiset sijoittuivat iltapäivään, jolloin valoisaa työskentelyaikaa jäi muutama tunti. Aikarajallisuus ei haitannut työn tekemistä ja edistymistä, sillä tarvittavia tietoja sai kerättyä maastosta.

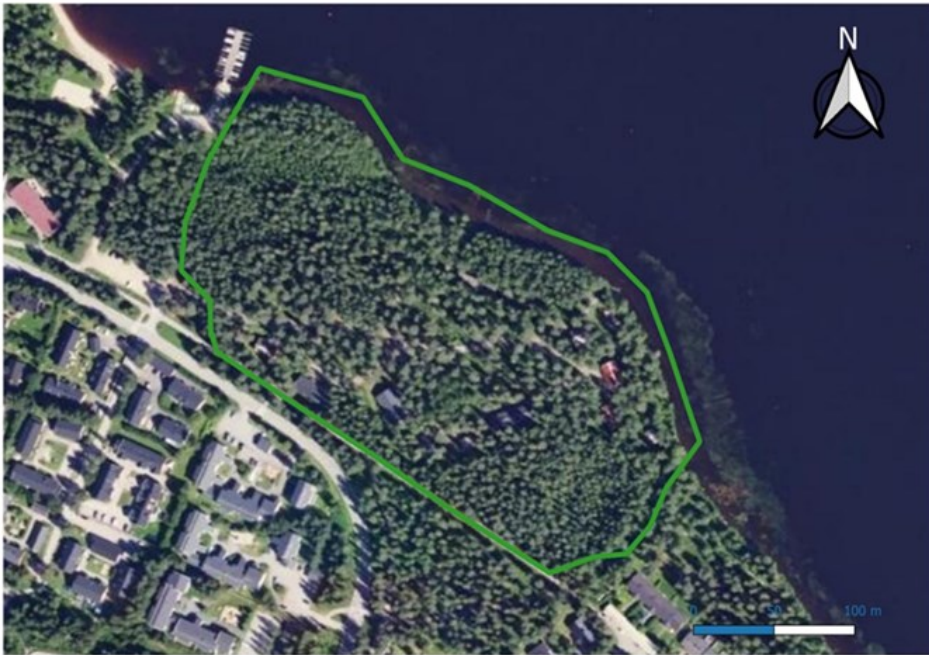
Lapin Metsämuseon suurimpana maisematekijänä on näkyvyys Salmijärvelle, sen avaaminen oli ehdottomasti yksi tärkeimmistä toimenpiteistä. Maiseman pitäminen avoimena vaatii toistettavaa harvennusta ja rantametsän hoitamista. Maastotyöhön sisältyi Metsämuseon alueen läpikäynti, kiinteistörajojen kohdentaminen maastossa, suunnittelualueen rajaaminen, suunniteltujen toimenpiteiden sijoittelu maastoon, harvennusalueiden läpikäynti ja arviointi sekä metsämaaston tutkiminen.

Suunnittelualueen kävin maastossa läpi kävellen ja samalla merkitsin karttasovellukseen kuljetun reitin, jonka rajasin viereiseen kiinteistöön. Toimenpidekohteet merkkasin myös karttasovellukseen ja kirjoitin niiden merkityksen muistiin. Karttasovelluksen käyttö teki maastotyöskentelystä kätevää, koska merkatut paikat autoivat myöhempää työskentelyä. Harvennusalueella kohdennettiin tiheimpiä kohtia ja laskettiin puuston pohjapinta-ala. Suunnittelualueelta otin useita kuvia toimenpidekohteista sekä jo olevista rakennuksista. Maastoon ei jätetty fyysisiä merkkejä tässä vaiheessa, kuten nauhoitus tai keppimerkkaus. Kun toimenpiteitä aletaan suorittamaan ovat fyysiset merkkaukset tarpeen.

Kävin Rovaniemellä tekemässä maaliskuun lopussa reissun maastotöiden ja suunnittelun vuoksi. Tapasimme ohjaajan kanssa juna-asemalla ja lähdimme kohti Lapin Metsämuseota. Tein tarkentavia maastotöitä, missä selvensin toimenpiteiden kohteita maastossa (pitkospuureitit, nuotiopaikat sekä Uitto kaluston sijoittelun suunnittelu).

4.4 Maisema- ja ympäristösuunnitelman tekeminen

Maastotöiden jälkeen alkoi suunnittelu QGIS3-karttasovelluksen avulla. Ensimmäisenä ladattiin Maanmittauslaitokselta Suomen kartta QGIS3-sovellukseen, joka sisälsi tarvittavat karttatasot. Kartalta kohdennettiin Lapin Metsämuseon kiinteistöalue Pöykkölässä ja maisemasuunnitteluun sisältyvä kohde rajattiin kartalla (Kuvio 7) erilliseksi ympäröivästä karttakuvasta. Suunnittelualueen sisällä olevat kiinteistöt rajattiin karttatasolle ja nimettiin niiden omistajan mukaan (Kuvio 6), jotta kiinteistöjako tulee ilmi suunnittelualueella. Maastotöissä tallennetut kartamerkinnot kohdennettiin QGIS3-karttasovellukseen ja jokaisesta toimenpiteestä luotiin oma työtaso.

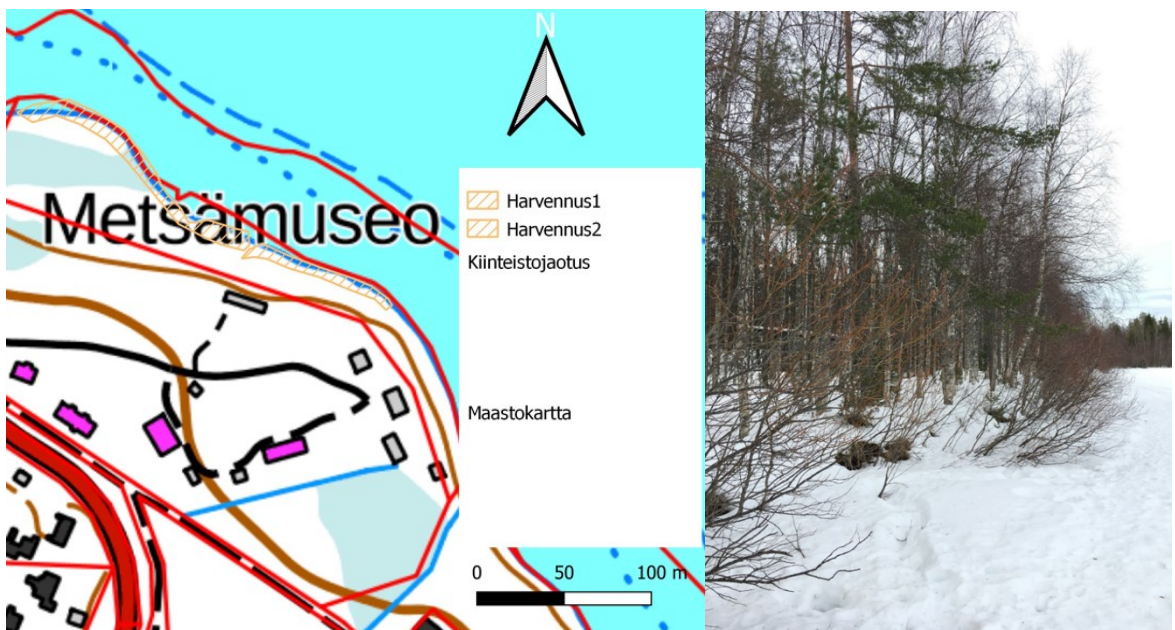
Kuvio 7. Maisema- ja ympäristösuunnitelman aluerajaus

5 TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Lapin Metsämuseo ry:n hallitukselta sain toivotut toimenpide-ehdotukset, joita lähdin ideoimaan ja suunnittelemaan toteutettavaksi maisema- ja ympäristösuunnitelmaksi. Tässä luvussa on esitettyä kymmenen toimenpide-ehdotusta Metsämuseon kiinteistön alueelle.

5.1 Harvennukset

Museoalueen rantakaistale avataan harvennus yksi ja harvennus kaksi mukaisesti (Kuvio 8) raivaamalla puustoa sekä rantapenkan pajukko kokonaan pois. Toimenpide avaa selkeän maiseman museoalueelta Salmijärvelle. Pajukon raivaaminen on toimenpide, joka täytyy uusua muutaman vuoden välein. Tarpeen mukaan museoalueelta poistetaan ongelmapuuta ja raivataan alikasvustoa.

Kuvio 8. Harvennukset 1 ja 2 sekä harvennettava puusto Salmijärven rannalla

5.2 Pitkospuureitit

Suunnittelualueen pohjoispuolelle Salmijärven rannan tuntumaan on tarkoitus rakentaa pitkospuureitti helpottamaan kulkua museoalueella. Reitin ympäristö säilytetään mahdollisimman koskemattomana lukuun ottamatta harvennusaluetta.

Säilytettävää metsää käsiteltäisiin luonnonmukaisena metsänä, jota hoidetaan mahdollisimman pienillä toimenpiteillä rantanäkymän ylläpidon vuoksi.

Pitkospuureittejä tulee Metsämuseon suunnitelmaan kaksi kappaletta: kuvion 9 kartassa näkyvä pitkospuureitti 1 on ensimmäinen toimenpidekohde. Nämä pitkospuut rakennetaan kulkemaan piilolaavulle läpi kuusivaltaisen metsikön (Kuvio 10). Pitkospuureitti kulkee monimuotoisen vaihettumisvyöhykkeen läpi. Vaihettumisvyöhyke syntyy maaston korkeuserojen vuoksi, missä laskeudutaan karumalta mäntykankaalta tuoreemmalle kankaalle, joka muistuttaa suopursumustikatyyppiä. Metsä pitää sisällään iäkkäitä kuusia, noin 130-vuotiaita sekä vanhoja koivuja, joissa on havaittavissa erilaisia kääpiä. Reitin varrelle luontokohteiden läheisyyteen asennetaan QR-koodiopastaulut, jotka kertovat esimerkiksi mikä luontokohte on kyseessä ja mikä sen tarkoitus on ekosysteemissä.

Kuvio 9. Pitkospuureitit 1 ja 2

Pitkospuiden yhteyteen rakennetaan tietyn välimatkan välein tolpat (Kuvio 9 ovat pallurat pitkospuureitin varrella,) mihin voi kiinnittää lyhtyjä roikkumaan, jotta reitin voi valaista pimeään aikaan. Pitkospuut rakennetaan tuppilankuista kahtena kaistaleena, jotta ne olisivat riittävän leveät turvalliseen kulkemiseen. Lankkujen pohjana voitaisiin esimerkiksi käyttää harvennuksessa tulleita rankoja.

Kuviossa 9 näkyvä pitkospuureitti 2 kulkee suunnittelualueen eteläpäässä kulkien läpi kuusimetsän nuotiopaikalle 2 (Kuvio 15) luoden metsäisen museon tunnelmaa museokokemukseen. Reitin varrelle tehdään QR-koodiopastauluja, joissa voisi esimerkiksi olla tietoja puista (mänty, kuusi, koivu) sekä kerrotaan kuinka puusta voi laskea iän sekä kuinka pituus mitataan kepin avulla. Lisäksi opastaulut pitävät sisällään tietoa siitä, kuinka puiden neulasista, pihkasta, käävistä, lehdistä ja mahlasta voi tehdä luontaistuotteita, lääkkeitä ja kosmetiikkaa.

Kuvio 10. Pitkospuureitit 1 ja 2 kulkusuuntaan päin

Maisema- ja ympäristösuunnitelmassa otettiin myös huomioon esteettömyys ja näin ollen esteettömien pitkospuiden rakentaminen otettiin huomioon vaihtoehtona suunnittelussa. Pitkospuureittien rakentamisessa vaihtoehtoisesti voitaisiin käyttää menetelmää, jossa pitkospuureitit tehtäisiin esteettömäksi. Tämä antaisi mahdollisuuden kaikille liikkua koko Metsämuseon alueella ja nauttia sen palveluista.

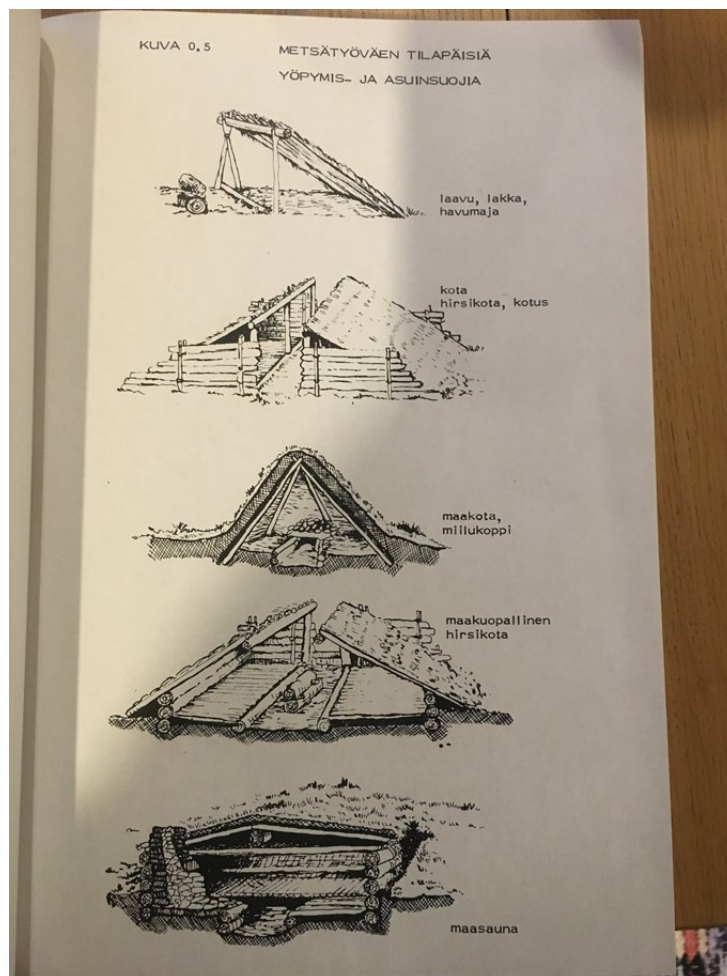
Esteettömät pitkospuureitit vaatisivat suuremman investoinnin ja tarkemman ohjeistuksen materiaalin ja pituuksien suhteen. Esteettömien pitkospuiden tekemiseen suositellaan käytettäväksi lehtikuusta, sillä lehtikuusi puulajina on kestävä, hyvin työstettävää ja luontaisesti lahonkestävä. Parhaimmillaan lehtikuusta voi

verrata kyllästettyyn puumateriaaliin, jonka vuoksi se sopii erityisen hyvin kohteisiin, joissa on vältettävä kyllästysaineita. (Pro Puu -center 2022.) Esteettömiä pitkospuureittejä rakentaessa tulisi noudattaa kulkureittien tarkkoja mittoja, jotka tulisi olla Invalidiliiton mukaiset. Puusta tehtyjen rakenteiden vähimmäismitat tulisi olla: 1200 millimetriä leveä, ohituspaikoilla 1800 millimetriä leveä sekä kääntöpaikan pyörähdysympyrän säteen tulisi olla 2500 millimetriä (Invalidiliitto ry 2022.)

Materiaalin määrällinen ero olisi huomattava ja esteettömiä pitkospuuta ei voitaisi tehdä harvennuksissa tulleista puumateriaaleista. Näin ollen tämä vaihtoehto on hintavampi, mutta hyvinkin mahdollinen, sillä esteettömyys tuo Metsämuseon yleisilmeeseen avoimuutta, erilaisuutta ja se nostaisi Lapin Metsämuseon harvojen luotopolku kohteiden joukkoon, missä tarjotaan esteetön kulku. Esteettömiä luotopolkuja ja luonnon läheisiä virkistyspaikkoja on liian vähän.

5.3 Piilolaavu

Pitkospuureitti 1 (Kuvio 9) ohjaa kulkijan piilolaavulle ja nuotiopaikalle, jotka ovat osana uudistusprojektia. Piilolaavun ideana on rakentaa nimensä mukainen laavu tuuhean kuusimetsän suojiin, mistä on esteetön näkymä Salmijärvelle päin. Laavu rakennetaan savotta-ajan tyyliin, jotta se sopii Metsämuseon teeman aikaan. Laavun yhteyteen tehdään nuotiopaikka sekä sääsuojakatos polttopuille. Laavun rakentamisessa käytettäisiin puumateriaalia, jota saadaan suunnitelluista harvennuksista. Laavun rakentamiseen vaikuttaa toteutukseen saatava budjetti ja sen mukaan määritellään sopiva laavu kohteelle.

Kuvio 11. Esimerkkejä laavuista

Savotan asumusten ja huoltotilojen rakennuttamisesta ei 1900-luvun alussa ollut yhtenäistä käytäntöä eikä ohjeita. Rakentamisen suorittivat työmaan mukaan työntekijät (työläiset), työnantaja tai molemmat yhdessä. (Junttila, Pasanen & Teppo 1972, 10–11.)

Asumukset ja huoltorakennukset olivat käytössä usein vain yhden talven, jolloin rakenteet tehtiin sen mukaisesti tilapäisiksi. Alkeelliset ja vaatimattomat rakennustavat ja muodot periytyvät suoraan tai tarpeen mukaan sovellettuina Perä-Pohjolan eränkävijöiden, kaskenpolttajien, paimenten ja promiesten vuosisatojen ajan rakentamista laavuista, maakodista, saunoista ja pirteistä. (Junttila, Pasanen & Teppo 1972, 10–11.)

Tuulensuoja ja neliseinäinen kota (Kuvio 11, toinen ylhäältä) tehtiin ensimmäiseksi asumukseksi syystalven aikaan. Puunkaatajat pystyttivät laavun, viistokatoksen, joita siihen aikaan totuttuun tapaan rakennettiin eräretkien yöpaikoiksi.

Laavun turvin sujui varsinaisen kämpän pystytys. Laavu koostuu orsi- eli harjapuusta, tukipuista ja orteen tukeutuvista ruodepuista, joiden päälle ladotaan hakoja. Laavun edessä on tulet, usein niin sanottu rakovalkea. (Junttila ym. 1972, 10–11.)

Kuviossa 11, (toinen alhaalta) on maakuopallinen hirsikoda. Useampien kuukausien asuminen edellytti hirsikodan kehittämistä: sisätilan korkeutta ja suojaa alhaalta tulevalta kylmyydeltä lisättiin kaivamalla. Noin puolen metrin syvää kuoppaa ympäröivän maan pintaan ladottiin seinähirret, kaivetulla maalla tuettiin hartaria seinärakenteita. Näin maja saatiin tiiviimmäksi maanpinnan kohdalta, jossa sijaitsi makuusijat. Muutoin rakennus noudatteli maanpäällisen kodan rakenteita. Nurkkia ei vanhimmissa kodissa salvottu: parittain viitoilla sidotuilla nurkka- ja seinäpaaluilla saatiin ladokset pysymään seininä. (Junttila ym. 1972, 12.)

Kuviossa 11, (kolmas ylhäältä) on maakota. Luirojoen varrella olleet maakodat muistuttivat rakenteiltaan eteläsuomalaisia miilukuoppia. Asumuksen pohjalta oli poistettu maata parikymmentä senttimetriä ja kulkureittien kohdalta 60–70 senttimetriä. Kuopan reunoilta nousivat runkoriujut pyramidin tapaan vinosti toisia vasten. Seinät olivat tiivistetty havuilla ja turpeilla. Asunnon sisällä oli sisäänlämpivä luonnonkivikiuas. (Junttila ym. 1972, 12.)

Kuviossa 11, (alimmainen) on Maasauna. Maasaunoihin kehiteltiin erillinen vesi- ja välikatto. Vesikatto lienee alkujaan ollut yksilappeinen havulaavun tapaan. Alkeellisen yksilappeisen vesikaton kantava osa tehtiin asettamalla välikaton kummallekin sivureunalle saunan pituussuuntaisesti maanvaraiset vahvat hirret. Niiden päälle ladottiin tiheään ruoderankoja ja näiden päälle suomuun havuja katteeksi. (Junttila ym. 1972, 12.)

Maisema- ja ympäristösuunnitelmassa otettiin myös huomioon Metsämuseon viihtyvyys lapsille mahdollisuudella rakentaa talvisin lumiliukumäki. Kuviossa 20 näkyvä liukumäki olisi talvella rakennettava lumiliukumäki, joka olisi perheen pienimpiä varten. Lapset voivat leikkiä makkaranpaiston ja nuotiolla olemisen yhteydessä. Mäntykankaalta Salmijärvelle päin maasto laskeutuu ja sen vuoksi metsätyyppi muuttuu niin suuresti. Tarpeen vaatiessa tältä lasku-uralta poistetaan mäntyjä, jotta lasku-urasta saadaan turvallinen ja suora. Liukumäki laskee piilo-laavulle päin.

Kuvio 12. Näkymä mäntykankaalta laskusuuntaanpäin (lumiliukumäki)

5.4 Museokaluston esittelykenttä

Museokalustona oleville metsätyövälineille tehdään esittelykierros, jossa on näytteillä metsäalan työvälineitä sekä koneita historiallisesti vanhimmasta uusimpaan. Metsämuseon kiinteistöalueella ovat metsätyövälineet, muun muassa raidehöylä, ratkomakone, Robur- metsätraktorin peräkärri, polannejyriä sekä muut ympäriinsä olevat metsätyövälineet kerätään esittelykierrokselle (Kuvio 13) mukaisesti. Vihreä karttamerkki Kalusto esittää metsätyövälineiden asettelujakoa (Kuvio 13).

Esittelykierroksen lenkin kulkusuunnan mukaisesti asetettuna metsätyövälineet sijoitetaan niin, että maastonmuodot otetaan huomioon toteutuksessa ja metsätyövälineitä pääsee katsomaan eri suunnista, eli laitteilla on hyvin tilaa (Kuvio 13). Nykyiseltään metsätyövälineet ovat taivasalla sekaisin kiinteistöllä, joten esittelykierroksen tarkoituksena on kerätä nämä metsätyövälineet yhteiselle alueelle. Esittelykierroksella kulkija voi tutustua metsäalan välineisiin, joita historianvar-

rella on käytetty. Tietoa esineistä ja niiden tarkoituksesta laitetaan niiden läheisyyteen esitteinä tai QR-kooditauluna. Esittelykierros tehdään vaihtoehtoisesti esteettömäksi.

Kuvio 13. Museokaluston esittelykenttä

5.5 Uittokalusto ja sen sijoittelu

Lapin Metsämuseon museomateriaaleihin kuuluvat Höyryalus Uitto 6, ponttonivarppaaja Uitto 33 (Kuvio 15) ja keluvene (Kuvio 16) sijoitetaan uudelle paikalle Salmijärven rannan tuntumaan. Nämä Uittoajasta kertovat koneet saavat oman nimellipaikan rannan tuntumasta osana museokierrosta nimellä Uitonreitti.

Kuvio 15. Höyrylaiva Uitto 6 (vasemmalla) ja Ponttoonivarppaaja Uitto 33 (oikealla)

Uitonreitit sijoittelussa on kaksi vaihtoehtoa uittokaluston sijoittelussa. Maaperästä ja tilasta riippuen sijoittelussa 1 Uitto 6 olisi keula kohtisuoraan rantaan, niin kuin se olisi rantautunut. Uitto 6 olisi Uitonreitit pohjoispuolella oikeanpuoleisen Uitonkalusto karttamerkinnän (Kuvio 14) kohdalla, ensimmäisenä ja rantaa hallitsevana museokalustona.

Kuvio 14. Uitonreitit

Uitto 33 sijoitettaisiin Uitonreitin pohjoispuolelle vasemmanpuoleisen Uiton- kalusto karttamerkin mukaan (Kuvio 14) keula kohtisuoraan maalle päin. Rautavene sijoitettaisiin Uitonreitin eteläpuolelle Uitonkalusto karttamerkin mukaan (Kuvio 14). Uitonkaluston viereen tuotaisiin myös museoalueella olevia uittoon liittyviä museoesineitä, esimerkiksi isot rautaiset ankkurit.

Kuvio 16. Rautavene/keluvene

Vaihtoehtoehdossa 2:n Uittokalusto olisi samoilla paikoilla kuin vaihtoehto yhdessä, kaluston asento olisi vain muuttunut vaakasuuntaiseksi rantaviivan kanssa. Vaihtoehto 2:n sijoittelu voi olla parempi vaihtoehto tilankäytön vuoksi. Uitonkaluston suojaamiseksi rakennetaan jalustat ja sääsuojakatos. Uitonreitin maaperä kunnostetaan niin, että siinä pystyy hyvin liikkumaan, sekä kulkemaan esteettömästi.

5.6 Nuotiopaikat

Maisema- ja ympäristösuunnitelmassa tehdään kolme nuotiopaikkaa kuvion 17, mukaisesti. Nuotiopaikat voidaan vaihtoehtoisesti tehdä esteettömiksi.

Nuotiopaikka 1 (Kuvio 17) tulee mäntykentälle avoimena nuotiopaikkana, jonne rakennetaan siirrettävät penkit harvennuksista tulleesta puusta, sekä polttopuille sääsuojakatos. Siirrettävät penkit mahdollistavat erilaisten tapahtumien järjestämiseen pelivaraa sijoittelussa.

Nuotiopaikka 2 (Kuvio 17) tulee pitkospuureitin loppupäähän kuusivaltaisen metsän keskelle. Nuotiopaikka on avonainen ja sinne rakennetaan kiinteät penkit sekä polttopuille sääsuojakato.

Nuotiopaikka 3 (Kuvio 17) tulee laavun yhteyteen osana laavurakennelmaa. Laavun ja nuotion yhteyteen rakennetaan myös sääsuoja polttopuille. Nuotiopaikkojen tulipaikat alustetaan murskeella, sekä tulipaikka muurataan luonnonkivistä ja pohjaksi laitetaan betonilaatta.

Kuvio 17. Nuotiopaikat numeroituna

5.7 QR-koodiopastaulut

QR-koodiopastaulut toimivat Metsämuseon tietopankkina. Ne kertovat tietoa Metsämuseon historiasta, sen luonnosta, metsäkoneista, rakennuksista ja uittokalustosta. Perinteisiä esitetauluja käytetään tarvittaessa yhdessä QR-koodiopastaulujen kanssa. Luontopolkujen opastaulut kertovat kulkijalle luontopolun varrella olevista puista (mänty, kuusi, koivu), miten puiden ikä lasketaan, miten pituus mitataan sekä kuinka puiden neulasista, pihkasta, käävistä, lehdistä ja mahlasta voi tehdä luontaistuotteita, lääkkeitä ja kosmetiikkatuotteita.

Luontopoluilla on vanhoja koivuja, joissa kasvaa erilaisia kääpiä (Kuvio 18.) Näistä käävistä kerrotaisiin tietoa, sekä mainitaan esimerkillä mihin niitä voi käyttää. Metsämuseon alueella on myös havaittavissa naavaa kuusissa, joten niiden tarkoituksesta voisi kertoa myös.

Kuvio 18. Taulakääpä

Metsätyyppiopastaulut kertovat luontopoluilla metsätyypin sekä sen tyypillistä aluskasvillisuutta. Kuviossa 9, esiintyvä pitkospuureitti 1 on alueella, missä metsätyyppi on monimuotoista vaihettumisvyöhykkeen vuoksi ja muistuttaa suopursu- mustikkatyypin. Kosteuden vuoksi rinne on kuusivaltaista.

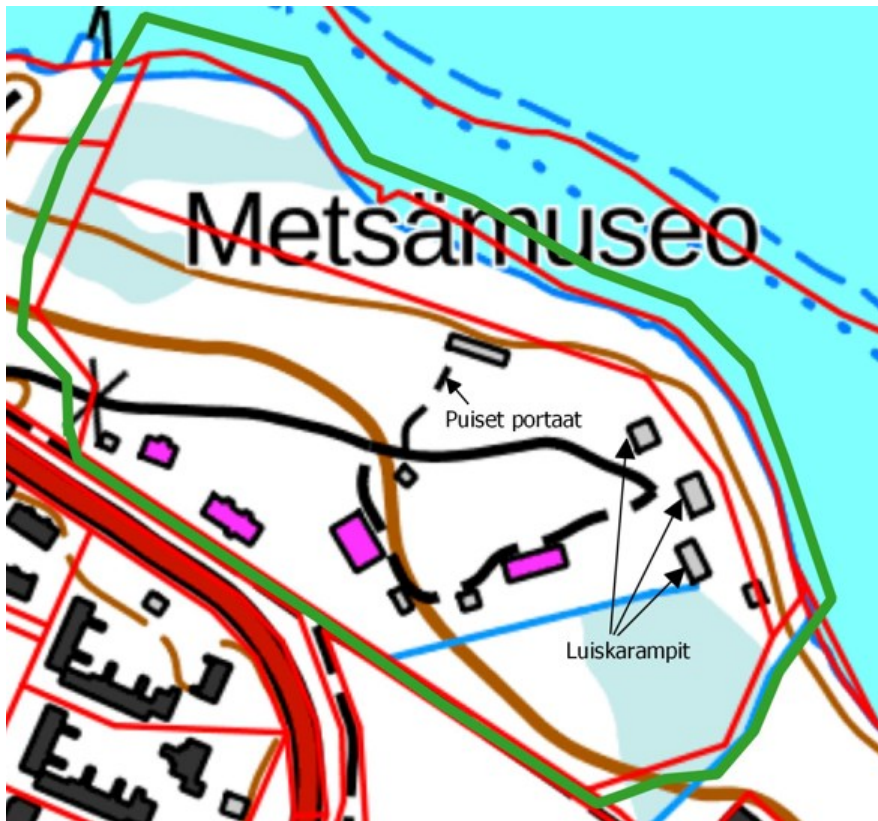
Metsäkoneiden opastaulut sijoitetaan museokaluston esittelykierroksen yhteyteen. Näissä opastauluissa kerrotaan jokaisen metsäkoneen nimi, tarkoitus ja vuosiluvut milloin ne ovat olleet käytössä.

Museoalueen rakennusten opastaulut kertovat rakennusten historiasta, käyttötarkoituksesta, missä rakennus on sijainnut ja minä vuonna se on ollut käytössä. Rakennusten opastaulun yhteyteen voi tehdä museoalueesta pienen karttalehden, missä näkyy nimellisesti jokaisen rakennuksen sijainti ja oma sijaintipaikka (olet tässä). Uitonreitti- ja Uittokaluston opastaulut opastavat Uitonreitille sekä kertovat Uitto 33, Uitto 6 ja keluvene (rautavene) historiaa, käyttötarkoitusta ja missä niitä on käytetty minäkin vuonna.

5.8 Korjattavat kohteet

Korjattavina kohteina ovat portaat, jotka nousevat konekatokselta ylös museoalueen keskuspolulle sekä luiskarampit, jotka ovat rakennusten edustalla (Kuvio 19.) Puuportaat ovat huonokuntoiset, sillä portaat ovat osittain lahonneet sekä menevät äärimmäisen liukkaaksi kastuessaan, jolloin kulkeminen ei ole turvallista.

Portaisiin rakennetaan kaiteet, sekä itse porras päällystetään esimerkiksi kattuhuovalla, jotta puun meneminen liukkaaksi saadaan estettyä. Luiskaramppien kunnostuksessa käytetään samaa kattohuopamenetelmää, jotta kulkeminen saadaan turvallisiksi. Luiskaramppien sijoittelu ja rakenne korjataan myös niin, että rakennusten ovet voi avata. Luiskaramppien ja rakennusten läheisyydessä ovat syvänteet, joiden tarkoitus on ohjata veden kulkua rakenteista pois päin, korjataan myös, jotta vesi ei tulvisi. Nykyinen Metsämuseon kulkemisreitistö on toimiva ja reitit kulkevat niin, että niiden kautta pääsee rakennuksille sekä katsomaan museokalustoa.

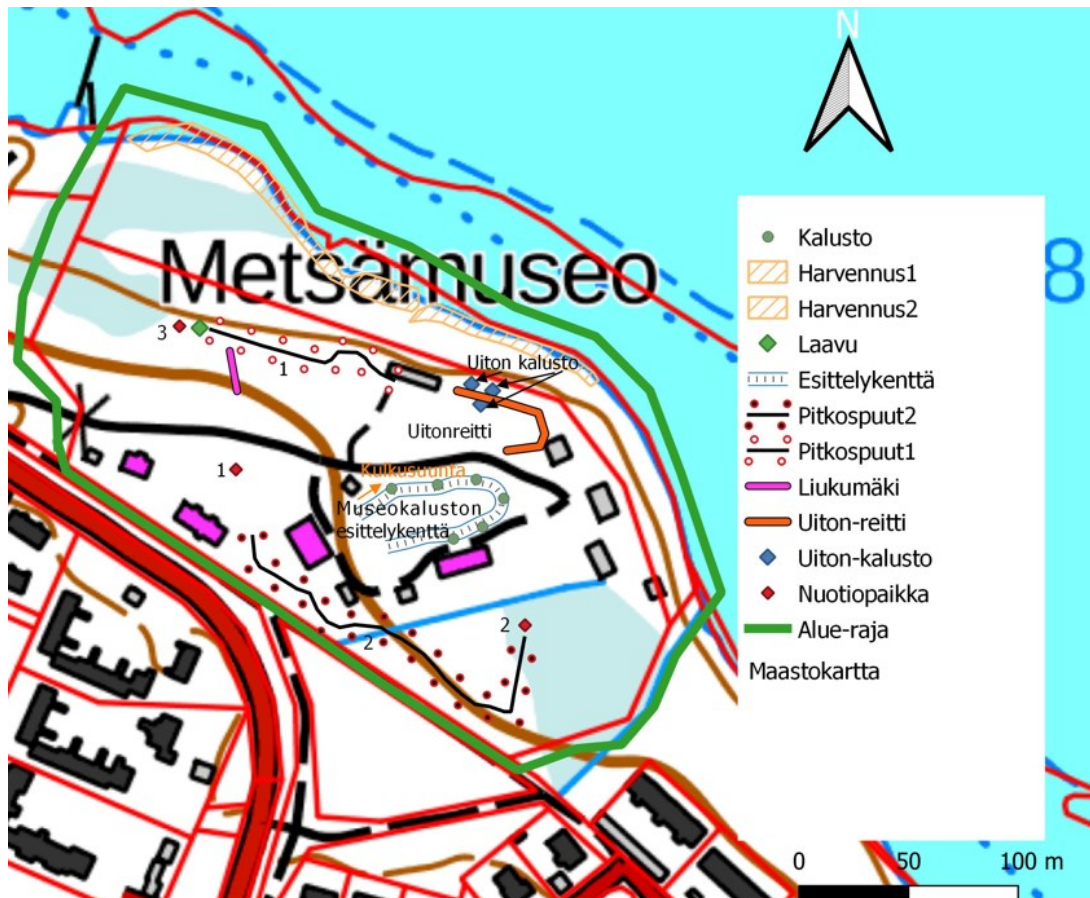
Kuvio 19. Korjattavat kohteet

5.9 Maisema- ja ympäristösuunnitelman toteuttaminen

Lapin Metsämuseolle laadittu maisema- ja ympäristösuunnitelma on tehty periaatteella laatia suunnitelma erilaisista toimenpide-ehdotuksista Metsämuseon kiinteistön alueelle. Maisema- ja ympäristösuunnitelmasta tehtiin kokoonpanokartta toimenpidekuvauksineen (Kuvio 20.) Suunnitelmassa ilmi tulleet toimenpiteet ovat riippuvaisia budjetista, jonka Lapin Metsämuseo saa uudistamishankkeelle.

Toimenpiteet toteutetaan pitkällä aikavälillä Metsämuseon laatiman tärkeysjärjestyksen mukaan. Harvennukset tehdään mahdollisesti yhteistyössä Redun ammattikoulun metsäalan opiskelijoiden kanssa, jolloin opiskelijat pääsevät toteuttamaan opintojaan erilaisessa ympäristössä verrattuna metsätalousmetsiin. QR-koodiopastaulujen tekemisessä voidaan tehdä yhteistyötä Lapin ammattikorkeakoulun tieto- ja viestintätekniikan opiskelijoiden kanssa niiden toteuttamiseksi.

Toteutuksessa täytyy ottaa huomioon useita eri asioita esimerkiksi uittokaluston siirtämisessä olevat riskit, sillä uittokaluston kunto ei ole enää entisensä rakenteellisesti. Uittokaluston siirtämisessä täytyy käyttää apuna ammattimaista nosturin kuljettajaa, jotta siirtämisessä ei vahingoiteta uittokalustoa. Metsäyöläitteiden siirtämisessä täytyy myös ottaa huomioon koneiden kunto, joten siirtäminen voi olla haasteellista. Laavun rakentaminen on täysin riippuvainen budjetista ja harvennuksessa tulleesta puumateriaalista, näin ollen suunnitelmassa on kerrottu useita eri vaihtoehtoja laavun rakentamista varten.

Kuvio 20. Maisema- ja ympäristösuunnittelun toimenpidekartta

6 POHDINTA

Maisema- ja ympäristösuunnitelman tekeminen Lapin Metsämuseon kiinteistölle oli mielenkiintoinen ja haasteellinen tehtävä. Suunnittelussa haastetta ja erilaisuutta toi sen eroavaisuus normaalista metsätalouteen liittyvästä maisemasuunnittelusta. Kyseessä on museon kiinteistö, joka on Salmijärven rannalla asumuksen läheisyydessä eikä metsäpalsta kaukana taajaman ulkopuolella, joten suunnittelussa täytyi tarkastella taajamametsien suunnittelua ja teoriaa. Maisema- ja ympäristösuunnittelussa Metsämuseon kiinteistölle lähdettiin vastaamaan toimeksiantoon ja kysymykseen siitä, kuinka Metsämuseon alueesta saataisiin entistä viihtyisämpi ja toimivampi museokokemus.

Opinnäytetyöllä vastattiin toimeksiantoon tehdä toteutettava maisema- ja ympäristösuunnitelma, missä mielestäni onnistuin hyvin. Suunnitelmassa ehdotetut toimenpiteet ovat täysin toteutettavissa ja on otettava huomioon, että ehdotettuja toimenpiteitä ei tehdä yhden kesän aikana, vaan niiden tekeminen jaksotetaan pidemmälle aikavälille tärkeysjärjestyksen sekä budjetin mukaan. Toivon, että suunnitellut toimenpiteet toteutetaan tulevina vuosina ja voin käydä työn tuloksia katsomassa itsekin.

Opinnäytetyön tavoite täyttyi mielestäni hyvin tehdyn suunnitelman kautta. Lapin Metsämuseon hallitus sai haltuunsa toimivan maisema- ja ympäristösuunnitelman, jonka avulla voi hakea rahoitusta toimenpiteiden toteuttamiseen. Toimenpiteiden toteuttaminen on nyt Lapin Metsämuseon hallituksen päätettävissä. Harvennusten suhteen on ollut alustavasti suunnitelma, missä Lapin Metsämuseon maisema- ja ympäristösuunnitelmassa olevat harvennukset tehtäisiin metsäalan opiskelijatöinä.

Haasteita opinnäytetyön tekemisessä oli sopivan tiedon kerääminen museon maisemasuunnitteluun. Tietoa täysin museoiden suunnittelusta ei löytynyt, mutta taajama-alueiden suunnitteluun perehtyneet oppimateriaalit antoivat tarvittavaa tietoa opinnäytetyön tietoperustan keräämiseksi. Maisema- ja ympäristösuunnitelmaa tehdessä sain hyvin vapautta toteuttaa toimenpide-ehdotukset ja käyttää omaa luovuutta työn tekemisessä toimenpidetoiveiden puitteissa. QGIS3-karttasovelluksen käyttäminen sekä perehtyminen maisemasuunnittelun taustoihin ja

teoriaan oli hyvää oppia jo käydyn maisemasuunnittelukurssin lisäksi. Tietotaito ja ymmärrys suunnitelmien tekemiseen kasvoi maisema- ja ympäristösuunnitelmia tehdessä. Yleisestikin ajatusmaailma maisemasuunnittelusta ja sen monipuolisuudesta avartui työtä tehdessä. Voisin kuvitella tekeväni maisema- ja ympäristösuunnittelua työkseni.

LÄHTEET

Hamberg, L. & Löfström, I. 2012. Taajamametsät määritelmä ja tyypilliset piirteet. Teoksessa L. Hamberg, I. Löfström & I. Häkkinen (toim.) Taajamametsät - suunnittelu ja hoito. Hämeenlinna: Metsäkustannus Oy, 10–12.

Häggman, B. 2005 Metsäluonnonhoidon perusteet. 7 painos. Helsinki: F.G. Lönnberg.

Invalidiliitto ry 2022. Mitoitusohjeita. Viitattu 5.3.2022 <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/ulkoalue/luontoliikunta>.

Junttila, J., Pasanen, J. & Teppo, J. 1972. Tukkikämppejä ja Ruukinpirttejä Lapin savotoilta ajalta 1880–1930. Oulun yliopiston arkkitehtiosaston rakennustaiteen historian laitoksella vv. 1970–72 Lapin Metsämuseo-yhdistys ry:lle suoritettu erikoistyö. Lapin Metsämuseoyhdistys ry. Kemijärvi.

Karjalainen, E. 2001. Metsäntutkimuslaitoksen tiedoksianto. Viitattu 25.2.2022 E-kirja. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/521434>.

Kiuru, H. 2007. Maisemanhoito metsätaloudessa. Teoksessa S. Kokko (toim.) Metsäkoulu. 6 painos. Hämeenlinna: Metsäkustannus Oy, 195–196.

Komulainen, M. 2012a. Metsä maisemassa- suunnittelu ja hoito. 6 painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Komulainen, M. 2012b. Metsämaisema taajamassa. Teoksessa L. Hamberg, I. Löfström & I. Häkkinen (toim.) Taajamametsät- suunnittelu ja hoito. Hämeenlinna: Metsäkustannus Oy, 26–32.

Lapin Metsämuseo 2019. Rakennukset ja kohteet. Viitattu 6.3.2022 <https://www.lapinmetsamuseo.fi/rakennukset-ja-kohteet>.

Maa- ja metsätalousministeriö 2022. Metsänhoidon suositukset. Viitattu 18.3.2022 <https://metsanhoidonsuosituks.fi/fi/toimenpiteet/metsamaisemanhoito/toteutus>.

Pro puu -center 2022. Yleistä puista lehtikuusi. Viitattu 30.3.2022 <https://puuproffa.fi/puutieto/yleista-puista/lehtikuusi/>.

Rovaniemen kaupunki 2015. Rovaniemen yleiskaava 2015. Viitattu 7.3.2022 <https://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=83b64b13-c1ee-43f0-95b6-e1582f741dfe>.

Tenhola, T. 2012. Taajamametsiä koskeva lainsäädäntö ja maankäyttö. Teoksessa L. Hamberg, I. Löfström & I. Häkkinen (toim.) Taajamametsät- suunnittelu ja hoito. Hämeenlinna: Metsäkustannus Oy, 44–49.